

”ואת עמלנו”- עמל תורה ואזרחות פעילה

אקטיביות שיוצרת מפגש

דף מקורות ללימוד בית מדרשי

1. מכילתא דברי ישמעאל י”ד, כ”ב, א’

”ויבאו בני ישראל בתוך הים” - כיון שעמדו שבטים על הים זה אומר אין אני יורד תחלה לים וזה אומר אין אני יורד תחלה לים... מתוך שהיו עומדין ונוטלין עצה, קפץ נחשון בן עמינדב ונפל לים, עליו הכתוב אומר: ”הושעני אלהים כי באו מים עד נפש” ואומר: ”טבעתי ביון מצולה ואין מעמד באתי במעמקי מים ושבולת מים שטפתיני”. ואומר: ”אל תשטפני שבולת מים ואל תבלעני מצולה ואל תאטר עלי באר פיה” מיד אמר המקום למשה: ידידי טובע בים והים סוגר ושונא רודף ואתה עומד ומרבה בתפלה?! אמר לפניו: רבונו של עולם ומה בידי לעשות? אמר לו: ואתה הרם את מטך”.

- מה מבטאת תגובת השבטים ומה מבטא המעשה של נחשון?
- האם יש קשר בין המעשה של נחשון לבין חוויית עצמאות וחירות? אם כן מהו?

ר' יוסף חיים (בן איש חי) מבגדאד, בניהו בן יהודע ברכות ג' ע"א :

”שיש שתי בחינות, הא' נקרא עוברי דרכים, שכל מטרת לבו רק לבוא ולהגיע למחוז חפצו, ובדרך הוא רץ עדי יגיע למקומו. והב' נקרא ”הולכי דרכים”, והיינו שיודיע שבכל מקום אשר תדרוך כף רגלו, הנה ה' מכין מצעדיו, למען יתקן שם איזה ניצוץ קדוש השייך לנשמתו, וזה עיקר מהלכו, רק ששם לו השם יתברך סיבה למחוז חפצו, למען יסע דרך הילוכו בכל המקומות, עדי יגיע שמה” (בניהו בן יהודע ברכות ג' ע"א)

- הבן איש חי עוסק כאן בערכה של ”הדרך” אל מול ”היעד”. מה הקשר בין דרך לבין עמל?
- לדעת הבן איש חי יש ערך בעצם העמל (הדרך) גם אם לא הגענו למטרה המיוחלת. במה מתבטא הערך הזה? נסו לחשוב על דוגמאות מהחיים שלכם לרעיון שמנח כאן הבן איש חי.

"מתחילת הבריאה ראוי היה טעם העץ להיות גם הוא כטעם פריו. כל האמצעים המחזיקים איזו מגמה רוחנית גבוהה כללית, ראויים היו להיות מוחשים בחוש נשמתי, באותו הגובה והנועם שעצם המגמה מורגשת בו כשאנו מציירים אותה. אבל טבע הארץ, התנוודות החיים, ולאות הרוחניות כשהיא נסגרת במסגר הגופניות, גרם שרק טעמו של הפרי, של המגמה האחרונה, האידיאל הראשי, מורגש הוא בנעמו והדרו. אבל העצים הנושאים עליהם את הפרי, עם כל נחיצותם לגידול הפרי, נתעבו ונתגשמו ואבדו את טעמם"

- הרב קוק מוסיף קומה נוספת ביחס ל"דרך" ולנוכחות בה. מהי הקומה הזו?
- האם יש מקום בחיים שלכם שדברי הרב קוק ביחס לדרך מקבלים ממשות? שתפו.

ספרא דברים ויקרא כ"ו, ג':

"אם בַּחֲקֵי תִלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם; יִכּוֹל אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת: כִּשְׁהוּא אֹמֵר "וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם", הרי מצות אמורות. הא מה אני מקיים "אם בַּחֲקֵי תִלְכוּ"? להיות עמלים בתורה."

רש"י הירש, ויקרא כ"ז:

"שיטת התלמוד, שהוא הסמכות הקובעת בשבילנו היה זמן מתן תורה בחמישים ואחד לט"ז בניסן, ונמצא שיום החמישים לעומר איננו זכרון ליום מתן תורה, אלא ליום שפני מתן תורה... ונמצאת אומר: לא יום ההתגלות שבסיני, אלא יום סיום הספירה שלקראתו הוא שנתעלה ליום חג... חג מתן תורה איננו מתייחס לעובדה של נתינת התורה, אלא הוא חוגג את הכנת עצמנו להיות ראויים לקבלת התורה, היום שלפני מתן תורה... היום שבו היו ישראל מוכנים ליעודם הגדול לקבל את התורה... הרי אין חג השבועות קרוי על שם המצוות הנהוגות בו, אלא על שם הספירה שהכינה לקראתו"

המדרש והרש"י הירש עוסקים בערך של לימוד התורה - כאדם המצוי בתהליך הלימוד, בדרך ובעמל שהוא מחייב.

- לפי מה שלמדתם עד כה, מה יכול להיות הערך שבעמל תורה? באילו אופנים הדבר יתבטא?

נחמה ליבוביץ', 'עיונים חדשים בספר ויקרא עמוד 257

"התורה מלמדת אותנו כי גם בשב ואל תעשה, גם תוך פאסיביות גמורה, גם בהתרחקות מחיי חברה ומפעילות בחברה, גם תוך הסתגרות גמורה בד' אמות שלך, של חייך הפרטיים, אינך יכול לגול מעל עצמך את האחריות לנעשה בחברה, לעוול, לחמס, לרוע. כי בזה שלא מחית, שלא הרמת כשופר קולך, שלא ציינת קברים ומקומות תורפה - בזה כבר האחריות לרע שנעשה רובצת עליך ועברת על 'לפני עור לא תתן מכשלי"

- מהו הערך לדעתכם של הנוכחות בדרך ובעצם העמל - גם בעשייה החברתית והאזרחית?